

Alle proefaccommodaties met schapen zwoegervrij!

J. de Boer (onderzoeker sectie vleesvee en schapen PR)

Op de Regionale Onderzoek Centra (ROC's) Bosma Zathe en Zegveld is in 1987 en 1988 nieuw onderzoek gestart met aangekochte zwoegervrije schapen. Op de Waiboerhoeve is een eenvoudige methode van „zwoegervrij worden” toegepast. Na het halfjaarlijkse bloedonderzoek werden alle positieve dieren verkocht. Bij het eerste onderzoek was 28 % van de dieren positief. Na ruim twee jaar was de certificaatwaardige status bereikt: geen dieren met zwoegerziekte meer aanwezig.

Wat is zwoegerziekte

Zwoegerziekte komt waarschijnlijk al een eeuw voor in ons land. In de 40-er jaren is de eerste wetenschappelijke bestudering op gang gekomen. De gevolgen van een zwoegerziektebesmetting die op den duur optreden zijn uierafwijkingen waardoor de melkproductie daalt, aantasting van de longen, en soms een chronische gewrichtsontsteking. De gevolgen laten zich raden; een lagere groei bij de lammeren en een hoger vervangingspercentage bij de ooiën. Dit alles heeft een behoorlijke negatieve invloed op het te behalen rendement.

Zwoegerziekte wordt veroorzaakt door een virus dat wanneer het eenmaal in een dier aanwezig is nooit meer verdwijnt. Het virus is een nieuwe subfamilie van de Retroviridae, genaamd Lentivirinae (lenti is langzaam). Ook bij geiten komt een lenti-virus voor, nl. CAVE. Het AIDS-virus is ook een lentivirus.

De overdracht van het virus vindt vooral plaats via de melk van de ooi naar het lam. Daarnaast is rechtstreekse overdracht van dier op dier ook mogelijk. De verspreiding verloopt echter slechts langzaam binnen een koppel.

Er bestaan geen medicijnen tegen het virus, de enige mogelijkheid is het weren van besmette dieren. In eerste instantie zijn de fokkers met de zwoegerziektebestrijding begonnen. Toen later bekend werd dat vooral ook het uier aangetast werd, en niet alleen maar de longen, raakten ook de lamsvleesproducenten geïnteresseerd in de bestrijding van het virus.

Momenteel zijn circa 3000 bedrijven zwoegervrij met in totaal ongeveer 65.000 ooiën, dit is een kleine 10 % van de totale ooiënstapel. Op 1 januari 1986 waren er nog maar 1200 bedrijven zwoegervrij. Op de vliegwielpjecten in Blessum en in Lienden wordt ook uitgegaan van zwoegervrij

materiaal, ook de Coveco probeert zijn fokkerij/houderij (Rijnland) zwoegervrij te houden.

De proefaccommodaties

Het praktijkonderzoek schapenhouderij vindt plaats op de ROC's Zegveld (75 Flevolandse) en op Bosma Zathe (120 Noordhollandse) en daarnaast op de Waiboerhoeve (150 Flevolandse).

Op Zegveld is bij de aanvang van het schapenonderzoek in juni 1988 gestart met zwoegervrije Flevolandse. De opbouw van een koppel Noordhollandse in 1987 op Bosma Zathe vond plaats door de aankoop van zwoegervrije Texelse ooiën en zwoegervrije Finse rammen.

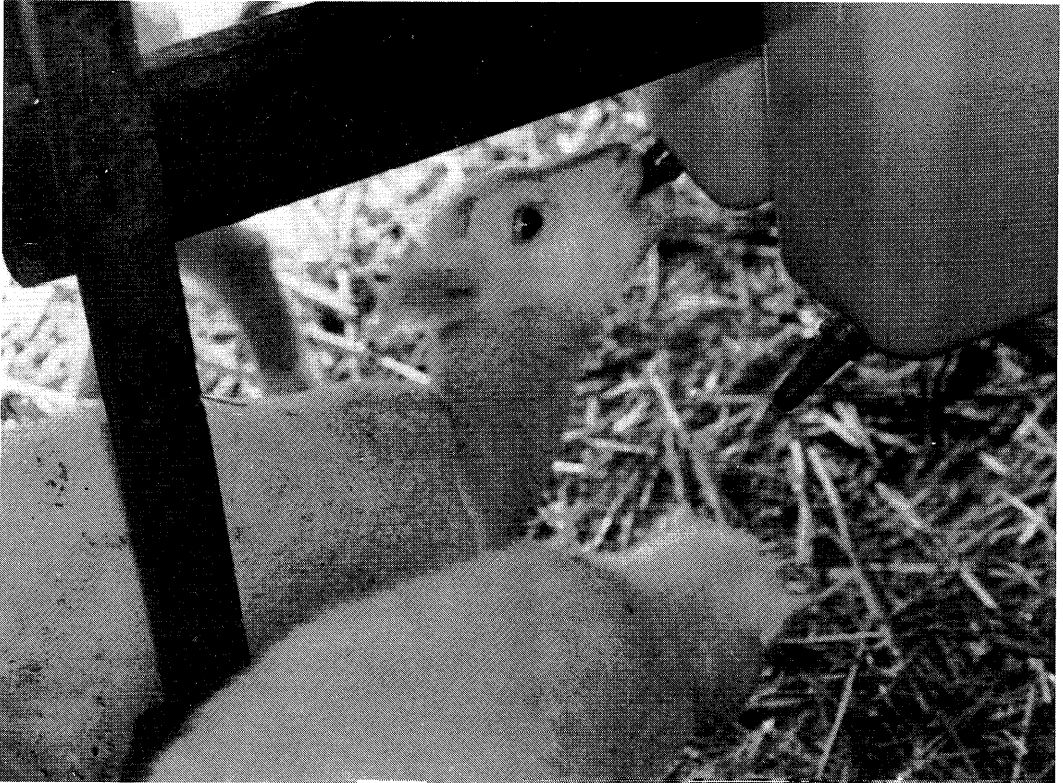
Op de Waiboerhoeve werden in 1988 ca. 120 Flevolander ooiën gehouden, waarvan de indruk bestond dat er een behoorlijke besmetting met het zwoegerziektevirus aanwezig was. Gezien de mogelijk negatieve gevolgen voor groei van de lammeren en de verhoogde uitval door longproblemen, werd er besloten om te proberen zwoegerziekte-vrij te worden.

Mogelijke werkwijzen

Er zijn een aantal mogelijkheden om zwoegervrij te worden. Deze variëren vooral in gemaakte kosten en hoeveelheid werk.

De meest directe en eenvoudigste wijze is de aanwezige koppel te ruimen en opnieuw een koppel aankopen van certificaatwaardige bedrijven. Veel bedrijven zullen hiermee moeite hebben omdat er verlies optreedt van eigen fokmateriaal, bovendien is het nieuwe fokmateriaal vaak relatief duur.

Een andere methode is de biestvrije opfok (omdat de lammeren via de biestmelk van de moederooi besmet raken). Deze methode geeft een grote kans op succes, maar is erg arbeidsintensief. Er is nl. een volledige scheiding van de kunstmatig

Moederloze opfok van lammeren: een manier om zwoegervrij te worden.

opgefokte lammeren en de rest van de koppel nodig, tenzij de rest van de koppel in één keer wordt verkocht.

Deze twee methoden zijn nogal drastisch. Minder ingrijpend maar daardoor soms minder succesvol zijn de volgende methoden.

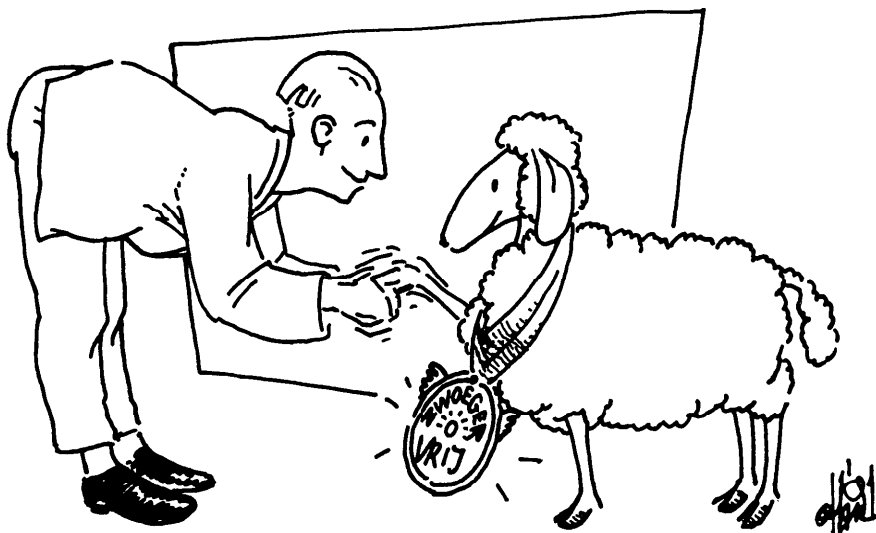
Het geleidelijk opbouwen van een zwoegervrije koppel door na half-jaarlijks bloedonderzoek alle positieve dieren en hun nakomelingen van het bedrijf te verwijderen. Ook kan er een zwoegervrije koppel opgebouwd worden door jaarlingen apart van de anderen schapen te houden en alleen hun lammeren aan te houden. Bij deze methode duurt het vrij lang voordat er weer een koppel van voldoende omvang aanwezig is.

De Waiboerhoeve

In april 1988 is er bij alle dieren voor het eerst een oriënterende bloedtapping gedaan. Van de 120 dieren die ouder waren dan een half jaar bleken 34 dieren positief, dit is ruim 28 %. Toen de omvang van de besmetting in kaart gebracht was is in overleg met het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) begonnen met het zwoegervrij maken.

Om arbeidstechnische (geen 100 % kunstmatige opfok) en beweidingstechnische (geen aparte groepen) mogelijkheden is toen gekozen voor het geleidelijk opbouwen van een zwoegervrije koppel door na halfjaarlijks bloedonderzoek positieve dieren te verkopen. Deze methode zou wel de grootste kans op teleurstelling kunnen geven, vooral bij koppels met een matige besmetting (meer dan 30 %). Maar het beantwoordde wel aan onze doelstelling. Dit was een snelle opbouw van een koppel ooiën waarvan de besmetting op een laag niveau ligt, zodat er voor het doen van proeven geen nadelige effecten meer aanwezig zijn maar met behoud van de opgebouwde genetische aanleg.

Wel is de methode geoptimaliseerd. Op ooiën geboren uit positieve lijnen (moeder positief maar de nakomelingen niet of nog niet) werd een Texelaar ram gebruikt. Deze werkwijze verhoogt de kans op succes aanzienlijk omdat alle nakomelingen van deze ooi met een verhoogd risico worden afgevoerd. Verder werd bij de barlam opfok bij drie en vierlingen gekozen voor de ooilammeren omdat dit een kleinere kans op besmetting via de melk geeft.

De onderzoekaccommodaties hebben het zwoegervrij certificaat gekregen.

Resultaat bloedonderzoek

Na de eerste oriënterende tapping van april 1988 zijn gedurende de zomer de positieve dieren geruimd, en is het bedrijf aangemeld bij de georganiseerde zwoegerziekte-bestrijding. In november 1988 heeft de eerste officiële tapping plaatsgevonden, er waren op dat moment geen positieve dieren meer aanwezig. De Waiboerhoeve is toen opgenomen bij de zwoegeradministratie onder status 3; 1 negatief koppelonderzoek.

Het volgende onderzoek moest plaatsvinden voor juni 1989. Er zijn 153 oaien onderzocht waarbij 2 dieren positief bleken. Deze 2 positieve oaien zijn meteen na de uitkomst van het onderzoek geruimd. Begin 1990 werden alle dieren weer als negatief aangemerkt. De laatste tapping heeft plaatsgevonden in juli 1990. Alle dieren waren toen wederom negatief. De Waiboerhoeve kon toen opgenomen worden onder status 2; zwoegerziektevrij, voor eerste jaar certificaatwaardig.

Verdere verloop

Nu het proefbedrijf status twee heeft betekent dit dat we nog maar éénmaal per jaar hoeven te tappen. We hopen bij de eerstkomende tapping, die plaats moet vinden in augustus 1991 weer negatief te zijn. We krijgen dan de status 1 toegewezen, wat inhoudt dat tappen dan nog maar om

de 2 jaar plaats hoeft te vinden. Omdat er meer dan 40 oaien zijn kan dat volgens een steekproef. Bij een betrouwbaarheid van 95 % en een minimaal vast te stellen besmetting van 2 % moeten er dan van de 150 oaien ca. 95 getapt worden. Het bereiken van status 1 bespaard behoorlijk wat kosten voor zwoegerziekte-onderzoek. De kosten voor deelname zijn f10,- per schaap per onderzoek. De Gezondheidsdienst betaalt daarvan de onderzoekskosten en de dierenarts voor het bloedtappen. Belangrijk is verder dat bij aankopen uitsluitend dieren met een certificaat worden aangekocht. Dit certificaat moet dan naar de Gezondheidsdienst worden gestuurd.

Tot slot

Binnen ruim twee jaar is met een eenvoudige methode, die weinig ingrijpend is geweest voor het fokbeleid en het management de Waiboerhoeve zwoegervrij geworden. De enigszins verwachte teleurstellingen zijn uitgebleven. De toegepaste methode is voor de Waiboerhoeve succesvol gebleken. Hopelijk kan het certificaat behouden blijven, maar voor het doen van goed onderzoek is er in ieder geval geen negatieve invloed van het zwoegerziekte virus meer aanwezig. Dit geldt ook voor de andere twee Regionale Proefaccommodaties Bosma Zathe en Zegveld.